

באוניברסיטת חיפה מחפשים את סבא וסבתא שלכם

מיזם חדש באוניברסיטת חיפה: הצלת עשרות לשונות יהודיות מהיעלמות בעזרת סבא וסבתא, טלפון נייד ואתר אינטרנט

חדשות כיפה

כד באב התשעח

05באוגוסט, 2018 10:43

צילום: shutterstock :

כולם מכירים את היידיש, שפת היהודים של מזרח אירופה, שהייתה על סף הכחדה וזכתה בשנים האחרונות להכרה ואף לעדנה מהדור הצעיר יותר. אולם מסתבר שישנן שפות יהודיות רבות, מוכרות פחות בציבוריות הישראלית, שעומדות בפני הכחדה. למעשה, כמעט בכל התפוצות היהודיות נוצרה לשון ייחודית לקהילה היהודית. ובניגוד ליידיש שהייתה דבורה במרבית מדינות מזרח אירופה, הקהילות היהודיות במדינות ערב פיתחו שפות שונות זו מזו, כך שהמרוקאית היהודית שונה מהסורית היהודית וכך הלאה. העלייה לישראל, כור ההיתוך והמעבר לדיבור בעברית הביא לכך שמי שמשיך לדבר בשפות הללו הם בעיקר הדור המבוגר, שכדרך הטבע, הולך ונעלם מהעולם. עם היעלמותם, גם השפות הללו ייעלמו מהעולם.

"בכל התפוצות השונות פיתחו היהודים לשון ייחודית משלהם, המבוססת על השפה המקומית. כעת כשדוברי השפה כבר בגיל מבוגר, שפות אלה עומדות על סף הכחדה. השפות הללו אוגרות בתוכן עושר תרבותי עצום של הקהילות היהודיות בתפוצות והעלמות שלהן תביא להעלמות של רבדים תרבותיים עמוקים שלא תועדו בשום מקום", אמרה פרופ' יהודית הנשקה, שעומדת בראש המיזם "לשון הבית" להצלת הלשונות היהודיות.

מי שמנסה להציל את השפות הללו היא פרופ' הנשקה מהחוג ללשון עברית של אוניברסיטת חיפה וחברת האקדמיה ללשון עברית, שעומדת בראש פרויקט "לשון הבית". בפרויקט זה היא מבקשת מהציבור הרחב לצלם את ההורים

ובעיקר את הסבים והסבתות מספרים סיפורים ומתארים את חייהם בשפת המקור שלהם. הקטעים עולים לאתר של הפרוייקט, וכך השפה משתמרת ברשת. מכיוון שמדובר במיזם אקדמי, כמובן שהקטעים גם מאפשרים כר פורה למחקר אקדמי על השפה ובעיקר על התרבות שהיא משקפת. "התרבות היהודית בתפוצות תמיד הייתה תרבות שבעל פה. חלק ניכר מהסיפורים, מהמסורות, מהשירים והאגדות סופרו בעל פה. מהבחינה הזו, השפה שבה הם דיברו היא ה-DNA של התרבות שלהם. ככל שנצליח לאסוף יותר ויותר סיפורים – כך נצליח לקבל עוד ועוד מידע על התרבויות היהודיות המפוארות הללו", היא אמרה.

בינתיים קיימים כ- 500 קטעים מצולמים מ-15 שפות שונות, שתועדו על ידי עוזרי מחקר ומתנדבים, אך השאיפה של פרופ' הנשקה גדולה הרבה יותר והיא סימנה לא פחות מ-22 תפוצות שונות שמהן היא רוצה לשמר סיפורים ושפות. מהקטעים שהיא כבר אספה היא נחשפה לסיפורים ומסורות שהיו ידועים למעט, בעיקר לבני אותה תפוצה. כך למשל, מסיפור של יוצאי תוניסיה היא גילתה שהייתה קיימת מסורת שבה בסיום חג הפסח היו היהודים לובשים לבן, יוצאים לחוף ומשחזרים את קריעת ים סוף. כשהגיעה לראיין מספר נשים יהודיות מבוגרות שהגיעו ממרוקו היא נחשפה לטקס הסודי, "קוסקוס העשבים", שבו נשות הקהילה היהודית היו מתכנסות ורוקדות בסתר. יהודייה ממוצא יווני שלחה קטע וידאו שבו היא שרה את "התקווה" בלאדינו, כפי שהיה מקובל בקילה בה גרו. מדובר בנוסח מלפני 1948, המושר על פי המנגינה של "התקווה" ובו הם שרו: "ויוה ויוה פלשתינה. מולדתנו היקרה. בית המקדש נבנה עבורינו. ברקמת אבנים יקרות."

אז מה עושים בעצם? לוקחים את הטלפון הנייד, קופצים לסבא וסבתא - שעלו מאחת התפוצות - ומבקשים מהם שיספרו לכם סיפור בשפת האם שלהם. לאחר מכן נכנסים [לאתר של "לשון הבית"](#) ומשתפים לאתר. "אנחנו נמצאים בתקופה מאוד ייחודית מבחינת היכולת שלנו לשמר את השפות הללו. מצד אחד, כמעט לכולנו יש מצלמה והיכולת לצלם ולתעד – שבעבר הייתה מסובכת – הפכה להיות פשוטה מאוד. מצד שני, אנחנו נמצאים בתקופה שבאמת אחרוני הדוברים עדיין בחיים. אז קדימה, תעדו לפני שיהיה מאוחר מידי", סיכמה פרופ' הנשקה.